

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА**

ЖАДЛУН МАРГАРИТА ІГОРІВНА

УДК 811.161.1'42

**ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ АВТОРСЬКОЇ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ
СТИХІЇ «ВОДА» У ТВОРЧОСТІ А. АХМАТОВОЇ ТА М. ЦВЕТАЄВОЇ**

Спеціальність 10.02.02 – російська мова

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Дніпро – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі загального та слов'янського мовознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
Туруга Ірина Іванівна.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Кравцова Юлія Валентинівна,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
завідувачка кафедри слов'янських мов;

кандидат філологічних наук, доцент
Гамалі Ольга Ігорівна,
Криворізький державний педагогічний
університет, доцент кафедри
перекладу та слов'янської філології.

Захист відбудеться «22» грудня 2021 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.05 Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49010, м. Дніпро, пр. Гагаріна, 72, ауд. 1107.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (49107, м. Дніпро, вул. Казакова, 8) та на офіційному сайті установи (<http://www.dnu.dp.ua/dissertations/K08.051.05>).

Автореферат розіслано «19» листопада 2021 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат філологічних наук, доцент

Т. В. Шевченко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Сприйняття навколишнього світу через національну мову сприяє тому, що мова не лише відображає в різних типах текстів значущі відомості про історію, культуру, побут і вірування, звичаї та традиції, менталітет і етнічний колорит того чи того народу, але й виконує функцію транслятора, завдяки якому на загальний огляд потрапляють, з одного боку, національно специфічні, а з іншого, –універсальні людські особливості конкретного народу. Це можна пояснити тим, що «мова щонайтісніше пов'язана з культурою: вона проростає в неї, розвивається в ній і виражає її» (В. А. Маслова).

Кожна національна культура формує низку образів, символів, концептів, які акумулюють особливості світобачення певного етносу, відбиті в мові. На сьогодні науковці констатують провідну роль лінгвокультурології у вивченні та аналізі концептів. Визначальний у лінгвокультурології ціннісний підхід дав змогу дослідникам звернутися до вивчення концептосфер національних мов і виділення загальнолюдських та суто національних концептів. Утім, попри велику кількість робіт з вивчення культурних концептів, одним з основних залишається питання про склад концептосфер різних національних культур.

До універсальних концептів разом з концептами «час», «простір», «людина», «доля», «життя», «смерть», «істина», «свобода», «земля» належить концепт «вода», який становить один з найважливіших елементів картини світу російського етносу (Г. Д. Гачев), є константою російської культури (Ю. С. Степанов), знаходить різносторонню об'єктивацію в російській мові.

Дисертація присвячена вивченню мовних засобів авторської репрезентації стихії «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої. Вона дає змогу визначити місце концепту «вода» в ідіостилях поетес, співвіднести дві поетичні картини світу в межах національної мовної моделі світу російського народу.

Вибір для порівняльного аналізу саме поетичного доробку А. Ахматової та М. Цветаєвої вмотивовано тим, що вони є одними з найяскравіших представниць Срібної доби. Порівняння їхньої творчої спадщини в тому чи тому аспекті не зупиняється дотепер (праці Д. Ю. Зисліна, Н. І. Копилової, Т. С. Круглової, О. С. Кудрякової, А. Саакянц, Т. О. Самсонової та ін.), що лише підтверджує масштаб і багатогранність особистості авторок, а також бажання дослідників відкривати все нові й нові горизонти двох поетичних світів.

Життєпис мисткинь свідчить про те, що в кожній з них були особливі творчі «стосунки» з водною стихією. В одному з листувань М. Цветаєва визнає: ««...*Никогда не любила море, только раз, в первый раз – в детстве, под знаком пушкинского: «Прощай, свободная стихия!» Она – свободная, а я в ней – связанная. Свобода моря равна только моей несвободе на нем. Что мне с морем делать? Глядеть»* [т. 6, с. 346]¹. Водночас поетеса ототожнює себе та власне ім'я з водою («*Мое имя – вода для уст!*» [т. 3, с. 480]), водною безоднею («*Беседа*

¹ Фактичний матеріал (Ахматова А. Сочинения: в 2 т.: Стихотворения и поэмы / сост. и подгот. текста М. М. Кралина. Москва, 1990. Цветаева М. Собрание сочинений: в 7 т. / сост., подгот. текста и коммент. А. Саакянц и Л. Мнухина. Москва, 1994–1995. Даль В. И. Пословицы русского народа: Сборник: в 2 т. Москва, 1984) тут і надалі подано у квадратних дужках із зазначенням тому та сторінки.

с *пучиной водной*, / *Ты все ж беседуешь со мной*» [т. 1, с. 545]), синню моря («...*Маринушка*, / *Марина – синь – моря!*» [т. 1, с. 477]), морською піною («...*мне имя – Марина*, / *Я – бrenная пена морская*» [т. 1, с. 534]). А. Ахматовій по-своєму була близька водна стихія. У дитинстві вона щоліта бувала в Криму: «*Каждое лето я проводила в Севастополе, на берегу Стрелецкой бухты, и там подружилась с морем*» [т. 1, с. 17] і свої враження про чорноморське узбережжя виклала в поемі «У самого моря». Важливим репрезентантом води в ідіостилі Ахматової стала річка Нева, отримавши цікаві змістові втілення. У поетичних рядках представлено уподібнення авторки до повелительки морської стихії («*Теперь моли, терзайся, называй / Морской царевной...*» [т. 1, с. 262]) та русалки («*Мне больше ног моих не надо, / Пусть превратятся в рыбий хвост / Плыву, и радостна прохлада*» [т. 2, с. 16]). Концепт «вода» у творчості поетес знаходить своє втілення також завдяки іншим водним образам (океан, річка, озеро, струмок, болото та ін.), що свідчить про багатоманітне й багатоліке представлення цього концепту й спонукає до його докладного вивчення.

У роботі поняття «стихія» та термін «концепт» у поєднанні з лексемою «вода» вжито як синоніми на підставі того, що стихія води як один з основних першоелементів природи є частиною всіх національних картин світу, їхніх концептосфер, зокрема й концептосфери російської мовної картини світу.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена кількома чинниками:

1) концепт «вода» дотепер перебуває в колі наукових зацікавлень багатьох мовознавців, які досліджували його на матеріалі пареміології (Ю. К. Волошин, Т. А. Космеда, О. В. Костін), фразеології (М. Ф. Алефіренко, К. М. Богатирьова, В. М. Мокієнко, Л. В. Чернишова), у межах певних національних мовних картин світу (Т. І. Бадмаєва, Н. В. Гришина, О. В. Гунькіна, Ю. С. Макарець, А. О. Попова), у художніх творах різних авторів (Ю. Г. Бобкова, Є. В. Галдін, У. М. Дмитрієва, Ю. В. Кравцова, Ж. В. Новохацька, О. В. Старостіна);

2) творчі доробки А. Ахматової та М. Цветаєвої належать до значущих явищ російської культури, тому вивчення концепту «вода» у їхніх творах доповнює знання про концептосфери поетес і відкриває нові перспективи для їхньої інтерпретації;

3) концепт «вода» в художньому дискурсі А. Ахматової та М. Цветаєвої вибірково розглянуто в деяких роботах науковців (Н. О. Дворяшина і Ю. В. Галицька, К. А. Козицька, Ю. В. Кравцова, О. В. Старостіна), проте мовні засоби авторської репрезентації концепту «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої в порівняльному аспекті досі не ставали предметом окремого лінгвокультурологічного дослідження, через що й потребують розгорнутого аналізу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано в межах комплексної наукової теми кафедри загального та слов'янського мовознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара «Семантика, структура і функціонування одиниць різних рівнів у мовних системах» (державний реєстраційний номер – 0113U001317). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Дніпропетровського

національного університету імені Олеса Гончара (протокол № 9 від 21 лютого 2013 р.).

Мета дослідження полягає в описові мовних засобів авторської реалізації концепту «вода» в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

– схарактеризувати теоретичні аспекти аналізу лінгвокультурного концепту;

– подати короткий опис уявлень про воду в російській мовній картині світу, зокрема в пареміях;

– описати структуру концепту «вода» в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої, аналізуючи вербальне вираження його поняттєвого, образного та ціннісного компонентів;

– виявити спільне та відмінне в репрезентації водної стихії А. Ахматовою та М. Цветаєвою;

– визначити місце цього концепту в авторських картинах світу А. Ахматової та М. Цветаєвої.

Об'єктом дослідження є вірші й поеми А. Ахматової та М. Цветаєвої, що містять мовні репрезентанти концепту «вода».

Предмет дослідження становлять мовні засоби авторської репрезентації концепту «вода» в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої.

Джерельною базою дисертаційної праці слугували поетичні твори А. Ахматової та М. Цветаєвої, що містять ім'я однойменного концепту (близько 70 слововживань – в А. Ахматової; понад 130 слововживань – у М. Цветаєвої) та понад 260 репрезентантів концепту (780 слововживань – в А. Ахматової; 1840 слововживань – у М. Цветаєвої), дібрані із двотомної збірки творів А. Ахматової та I, II, III томів зібрання творів у 7-ми томах М. Цветаєвої. Були залучені також матеріали двотомної збірки «Прислів'я російського народу» В. І. Даля (245 пареміологічних одиниць з водними компонентами), тлумачних, етимологічних, міфологічних, фразеологічних словників, словників концептів, символів, словника російської поезії ХХ ст., словника російських власних назв.

Методи дослідження. У роботі послуговувалися як загальнонауковими методами, серед яких *описовий* (класифікація та інтерпретація ілюстративного матеріалу), *кількісний* (суцільна вибірка й чисельний аналіз лексем, які об'єктивують і репрезентують концепт), *спостереження* (виявлення найхарактерніших ознак концепту), *аналіз* (розділення концепту на складники для окремого їх вивчення), *синтез* (об'єднання аналізованих компонентів концепту для суцільного їх вивчення), так і власне лінгвістичними, а саме: *лінгвокультурний аналіз* (подання поняттєвого, ціннісного та образного компонентів концепту «вода»), *контекстуальний аналіз* (вивчення авторської вербалізації водної стихії), елементи *порівняльного методу*.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження становлять ідеї, закладені в роботах з лінгвокультурології (С. Г. Воркачов, В. В. Воробйов, В. І. Карасик, Ю. М. Караулов, В. В. Колесов, В. В. Красних, В. А. Маслова, В. М. Мокієнко, Ю. Є. Прохоров, Г. Г. Слишкін, Ю. С. Степанов, О. Т. Хроленко та ін.), наукові

розвідки у сфері когнітивної лінгвістики (М. Ф. Алефіренко, А. П. Бабушкін, М. М. Болдирев, В. З. Дем'янков, В. А. Маслова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін).

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що вперше здійснено комплексний опис концепту «вода» у порівняльному аспекті в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої з погляду лінгвокультурології; виявлено поняттєві, образні й ціннісні характеристики цього концепту; визначено значущість і місце концепту «вода», а також спільне й відмінне в його поданні в індивідуально-авторських картинах світу А. Ахматової та М. Цветаєвої.

Теоретичне значення виконаної роботи зумовлене тим, що дослідження є певним внеском до теорії лінгвокультурного концепту. Аналіз водної стихії як культурної константи в художньому тексті доповнюють уявлення про воду, які зафіксовано в мовній картині світу російського народу, у свідомості росіянина. Отримані результати примножують наукові досягнення в царині вивчення концептосфер А. Ахматової і М. Цветаєвої та дають змогу співвіднести індивідуально-авторську інтерпретацію концепту «вода» з його національно-мовним витлумаченням. Запропонована та апробована методика аналізу лінгвокультурного концепту може послугувати у вивченні інших концептів.

Практичну цінність дисертації визначає те, що її фактичний матеріал та результати можуть бути застосовані в процесі підготовки та викладання у вищій школі лекційних курсів з «Лексикології сучасної російської мови», «Стилістики сучасної російської мови», «Лінгвокультурології», «Лінгвістичного аналізу тексту», у процесі вивчення ідіостилів А. Ахматової та М. Цветаєвої, а також стануть в пригоді під час укладання словника концептів поетичної мови А. Ахматової та М. Цветаєвої.

Апробація роботи. Основні положення і результати дисертаційного дослідження обговорено на засіданнях кафедри загального та слов'янського мовознавства Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, представлено в доповідях на щорічних наукових конференціях професорсько-викладацького складу Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара (Дніпро, 2013–2015); Міжнародних наукових конференціях «Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах» (Дніпро, VI – 2013, VII – 2015, IX – 2019, X – 2021); Міжнародній науковій конференції «ВОДА в слов'янській фразеології та пареміології» (Будапешт, 2013); III Міжнародній конференції «Русистика сьогодні: інтра- й екстралінгвістичні проблеми» (Херсон, 2013); II Форумі молодих дослідників-русистів у межах VII Міжнародного фестивалю «Великое русское слово» (Одеса, 2013); V Міжнародному конгресі дослідників російської мови «Русский язык: исторические судьбы и современность» (Москва, 2014); Міжнародній науковій конференції «Концептосфера національної мови: когнітивний, історико-культурний та дискурсивний аспекти» (Харків, 2014), Scientific and Professional Conference Philology and Linguistics in the Digital Age – 2019 (Budapest, 2019), 4ème Colloque International Francophone en Ukraine «Langues, Sciences et Pratiques» (Lviv, 2021).

Публікації. Зміст дисертації викладено в 14 одноосібних публікаціях, 6 з яких надруковано у фахових виданнях України, 1 – у періодичному науковому виданні іншої держави, 7 – в інших виданнях.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, списку використаних джерел (244 позиції), 2 таблиць та одного додатку. Загальний обсяг роботи становить 250 сторінок, обсяг основного тексту налічує 204 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність та зв'язок з науковою темою кафедри, сформульовано мету та завдання, окреслено об'єкт і предмет, матеріал та методи дисертаційного дослідження, визначено теоретико-методологічну основу, наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, а також подано відомості про особистий внесок здобувача, апробацію та кількість публікацій, обсяг і структуру роботи.

У першому розділі **«Теоретико-методологічні засади вивчення лінгвокультурного концепту»** висвітлено теоретичне підґрунтя дослідження: розглянуто сутність терміна «концепт» з позиції філософії, когнітивної лінгвістики та лінгвокультурології; представлено погляди на структуру лінгвокультурного концепту і його істотні ознаки; схарактеризовано інструментарій та термінологічний апарат дослідження.

У підрозділі 1.1. **«Концепт як філософське поняття: витоки терміна»** простежено еволюцію поглядів на природу концепту. У середньовічній філософії концепт визнавали смислом, який народжується завдяки комунікації людини з Богом (П. Абеляр, І. Солсберійський, Г. Порретанський, Ф. Аквінський, Д. Скот). У працях німецьких філософів концепт пов'язували з розумом і процесом пізнання (І. Кант), зближували з уявленням (Ф. Гегель) та асоціацією (Г. Фреге). Французькі постструктуралісти (Ж. Делез, Ф. Гваттарі) ототожнювали концепт з поняттям. Російські філософи під концептом розуміли щось універсальне й специфічне, народжене в діалозі культур (М. М. Бахтін, В. С. Біблер).

У підрозділі 1.2. **«Концепт у світлі лінгвокультурології і когнітивної лінгвістики»** проаналізовано праці, присвячені визначенню терміна «концепт», починаючи з наукових розвідок С. О. Аскольдова та Д. С. Лихачова до сучасних лінгвістичних інтерпретацій з позицій лінгвокогнітивного усвідомлення (А. П. Бабушкін, О. С. Кубрякова, З. Д. Попова, Й. А. Стернін, В. М. Телія) та лінгвокультурологічного осмислення терміна (М. Ф. Алефіренко, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, В. В. Красних, Г. Г. Слишкін, Ю. С. Степанов).

Концепт вважаємо ментальною одиницею колективної свідомості, яка зберігає людські знання та досвід спілкування зі світом.

Керуючись лінгвокультурологічним напрямом цього дослідження, за робоче визначення обираємо таке: «Концепт – це семантичне утворення, яке визначено лінгвокультурною специфікою, що так чи інакше характеризує носіїв певної

етнокультури. Але водночас – це деякий квант знання, що відображає зміст усієї людської діяльності» (В. А. Маслова).

Підрозділ 1.3. «**Структура лінгвокультурного концепту**» присвячено питанню будови лінгвокультурного концепту, яка, на думку мовознавців, може складатися з ядра та периферії (В. І. Карасик та Г. Г. Слишкін, В. А. Маслова), налічувати три (М. Ф. Алефіренко, С. Г. Воркачов, В. І. Карасик, А. М. Приходько, Ю. С. Степанов) або чотири (Г. Г. Слишкін) компоненти.

У межах дисертаційної праці у структурі концепту, услід за В. І. Карасиком, виділяємо поняттєвий, образний та ціннісний складники.

У підрозділ 1.4. «**Відмінні ознаки лінгвокультурного концепту**» приділено увагу питанню диференціації істотних рис концепту, на яких наголошують лінгвокультурологи, а саме: ментальна природа, комплексність побутування, цінність, етнокультурне маркування, розмитість меж, змінність, поліапелюваність, трикомпонентність, полікласифікованість, мовна репрезентація.

Визнаємо, що, аналізуючи той чи той концепт, малоюмовірно виокремити всі з наведених ознак, але все ж таки визначальними виявами лінгвокультурної специфіки концепту вважаємо його ціннісний характер, мовну об'єктивацію та спрямування на культуру.

У підрозділ 1.5. «**Методи опису лінгвокультурних концептів**» розглянуто сучасні методи дослідження, які доцільно використовувати, дотримуючись лінгвокультурологічного вектора вивчення концептів, а саме: концептуальний аналіз, моделювання тексту, кількісний аналіз, семіотичний метод та метод асоціативного експерименту. Комбіноване застосування вказаних методів сприяє достовірнішій побудові та експлікації концепту.

Запропоновано власну методику аналізу лінгвокультурного концепту в художньому тексті, яка охоплює такі етапи:

1. Визначення місця і змісту концепту в мовній картині світу на основі міфологічних і пареміологічних відомостей.

2. Етимологічний аналіз лексеми, яка називає концепт. Залучення етимологічних даних дає змогу встановити першоджерело слова.

3. Дефінітивний аналіз. Звернення до дефініцій у тлумачних словниках потрібне для повнішої характеристики змісту імені концепту.

4. Пошук взаємозв'язку аналізованого концепту з іншими концептами культури.

Реалізація 1–4 етапів передбачає виявлення семантичних ознак номінації концепту і, як наслідок, надає змогу представити поняттєвий складник досліджуваного концепту.

5. Прийом вибірки. Виокремлення з художнього твору усіх контекстів з лексемою, що називає концепт, а також її репрезентантів. Інтерпретація зібраного матеріалу уможливорює опис і структурування концепту.

6. Контекстний аналіз. Дослідження концепту та його репрезентантів у складі художньої картини світу автора для виявлення його ціннісних й образних характеристик.

Підрозділ 1.6. «**Мовна й поетична картини світу**» присвячено визначенню сутності понять мовної та поетичної картини світу.

Мовна картина світу – це універсальний, об’єктивний образ світу, який закарбовує людські уявлення про дійсність.

Поетична картина світу являє собою особистісний, суб’єктивний образ світу автора, зафіксований у його творах. Поетична картина світу вторинна щодо мовної картини світу, тому презентація того чи того концепту в художньому дискурсі неможлива без порівняння його побутування в мовній моделі світу.

У другому розділі «**Концепт “вода” в російській мовній картині світу**» проаналізовано побутування досліджуваного концепту в межах слов’янської міфології, на матеріалі прислів’їв російського народу та в контексті російської поетичної картини світу ХХ ст.

У підрозділі 2.1. «**Концепт “вода” у слов’янській міфології**» висвітлено міфологічний зміст концепту «вода», який засвідчує двоїсту символіку водної стихії. З одного боку, воду сприймали символом несвідомого, асоціювали із кров’ю, злом, смертю, потойбічним світом (вода – це шлях і межа між світами), уважали місцем перебування нечисті (водяні, кікімори, русалки) та душ померлих. З іншого боку, воду визнавали вихідною точкою буття, еквівалентом первісного хаосу, пов’язували із жіночим началом та народженням, співвідносили з вогнем і життям, як рухому рідину асоціювали з мовленням та тканиною, воду уособлювали, шанували, задобрювали, поряд з нею приймали шлюб, вона мала священні, лікувальні та магійні властивості. Була заборона плювати в криниці, купатися у водоймах у певний проміжок року, використовувати воду в момент смерті людини.

У підрозділі 2.2. «**Концепт “вода” в російській наївній картині світу**» опрацьовано паремії зі збірки В. І. Даля, які містять концепт «вода», виражений переважно однойменною лексемою, що дало змогу визначити місце водної стихії в наївній картині світу російського народу. Простежено такі характеристики води:

1) елемент світобудови та світоустрою (*Четыре стороны света на четырех морях положены* [т. 1, с. 113]; *Рыбам вода, птицам воздух, а человеку вся земля* [т. 1, с. 238]);

2) стихійна сила, створена Богом (*Божья вода по божьей земле бежит* [т. 1, с. 23]), та посередник у спілкуванні з ним (*Пущен корабль на воду – сдан богу на руки* [т. 1, с. 38]);

3) нешкідлива (*Сколько воды не пить, а пьяну не быть* [т. 1, с. 353]), незамінна в господарюванні (*Воду жалеть – каши не сварить* [т. 1, с. 79]), шанована людиною рідина (*Хлеб – батюшка, водица – матушка* [т. 2, с. 255]);

4) заспокійлива (*От крику детей окачивают водой на родимом месте* [т. 2, с. 78]), цілюща субстанція (*Мартовская вода целебная (из мартовского снега). Она же от веснушек и загара* [т. 2, с. 305]);

5) небезпечна та нищівна стихія (*Путь водою – проходит бедою* [т. 1, с. 217]; *Не спросивши броду, не суйся в воду!* [т. 2, с. 144]);

6) пророча стихія (*Вода в реке пенится – к дождю* [т. 2, с. 317]); *Снегу надует – хлеба прибудет; вода разольется – сена наберется* [т. 2, с. 326]);

7) перебуває у взаємодії з вогнем (*С огнем, с водой не поспоришь* [т. 2, с. 340]; *Огонь чистит, вода моет* [т. 2, с. 78]);

8) наявна у двох утіленнях, «живому» та «мертвому» (*Мертвой водой окропишь – плоть и мясо срастаются, живой водой окропишь – плоть оживает* [т. 2, с. 381]);

9) магійна стихія (*Как в воду глядишь и кажется* [т. 2, с. 374]; *Разбейся, кувшин, пролейся, вода, пропади, моя беда!* [т. 1, с. 115]);

10) місце перебування нечисті (*Все бесы в воду, да и пузыри вверх* [т. 1, с. 116]; *В тихом болоте черти водятся* [т. 2, с. 22]);

11) спосіб відходу із життя (*Камень на шею, да в воду* [т. 2, с. 8]; *От долгов – хоть в воду* [т. 2, с. 41]);

12) засіб характеристики людини (сила, витривалість: *На нем хоть воду вози* [т. 1, с. 309]; сміливість: *Кто в море бывал, тот лужи не боится* [т. 2, с. 382]; слабохарактерність: *По чьей воде плывь, того и волю творить* [т. 1, с. 168]; упертість: *Ты его на берег, а он в воду* [т. 1, с. 357]);

Результати дослідження доводять цінність та потребу води для існування людини; віддзеркалюють народні традиції, побут і вірування російського народу; підтверджують амбівалентний характер води.

У підрозділі 2.3. «**Концепт “вода” в російській поетичній картині світу ХХ ст.**» досліджено концепт і його репрезентанти в ідіостилях різних авторів, а також доведено, що вода – константа російської поезії.

Студіювання «Словника мови російської поезії ХХ століття» проілюструвало, що акваобрази опоетизовано багатьма представниками епохи, серед них І. Анненський («*И холодные воды кипят...*»), А. Ахматова («*Мне бы невской воды глоток*»), О. Блок («*Разбив оковы, мчались воды*»), С. Єсенін («*Я же вся как воздух и вода*»), М. Кузьмін («*Камень копьем прободая, / Вызови воду*»), О. Мандельштам («*...город от воды ополоумел*»), В. Маяковський («*Толча комплименты, / как воду в ступе*»), Б. Пастернак («*Море встало и вышло, как мать*»), В. Хлебніков («*Замок вод возила тройка / Море вспенивших китов*»), М. Цветаєва («*Буду выспрашивать воды широкого Дона...*»).

Систематична актуалізація образу води митцями ХХ ст. сприяла появі великої кількості робіт, присвячених аналізу водної стихії з різних позицій.

Розгляд лінгвістичних досліджень показав, що вчені вивчали мовну й поетичну валентність води на матеріалі згаданого словника (О. В. Старостіна), розуміли «воду» як метафоричний концепт, виявляючи його типові асоціати в межах поезії та прози першої половини ХХ ст. (Ю. В. Кравцова), окреслили й схарактеризували номінативне та метафоричне поля концепту «вода» на матеріалі російської мови та поезії Й. О. Бродського (Є. В. Галдін), визначили фольклорно-міфологічні витoki художнього концепту «вода» в індивідуально-авторській картині світу В. Висоцького (Ж. В. Новохацька). Вивчали водні образи й у поезії А. Ахматової, зокрема архетипічні смисли міфологеми води (К. А. Козицька), та причини активного використання, оцінку й роль водних образів у творчості М. Цветаєвої (Н. О. Дворяшина й Ю. В. Галицька), але порівняльного аналізу мовної репрезентації концепту «вода» у їхній поетичній спадщині дотепер не було.

Третій розділ «Засоби авторської репрезентації концепту “вода” в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої» присвячено описові мовної реалізації концепту «вода» в художньому дискурсі поетес.

У підрозділі 3.1. «Склад репрезентантів концепту “вода” в поетичних текстах А. Ахматової та М. Цветаєвої» подано тематичну класифікацію вербалізаторів концепту «вода».

У творах А. Ахматової та М. Цветаєвої концепт «вода» лексично об’єктивовано номінацією *вода*, а також її репрезентантами, якими вважаємо смислову периферію концепту, тобто те, що пов’язане з утіленням поняття «вода», його змістовим потенціалом. До кола репрезентантів концепту «вода» належать іменники, прикметники та дієслова.

Іменники: 1) загальні назви, які позначають: а) природні та штучні водойми (*болото, море, озеро, океан, река; канал, колодець, пруд* та ін.); б) їхні природні складники (*дно, ил, мель, русло*); в) простір, що знаходиться на великій відстані від поверхні водойми до низу (*бездна, глубина, пучина, хлябь*); г) простір, що розділяє суміжні водойми (*водораздел*); ґ) форми руху й стану води (*брызги, водопад, волна, гладь, капля, лед, поток, струя* та ін.); д) флору та фауну підводного світу (*водоросли, камса, крабы, медузы* та ін.); е) міфологічних мешканців водних просторів (*русалка, черт*); є) прилеглу до водойм територію суші (*берег, взморье, мыс, набережная*); ж) будови на водних об’єктах (*маяк, мост*); з) водний транспорт (*корабль, лодка, фелука, челн*); и) споруди, що використовують воду (*фонтан, водомет*); і) природні явища, пов’язанні з водою (*буря, дождь, ливень, наводнение* та ін.); 2) власні назви: а) гідроніми: реальні (*Влтава, Ганг, Днепр, Дон, Каспий, Москва-река, Нева, Нил, Ока, Черное море* та ін.) та міфологічні (*Ахерон, Лета, Стикс*); б) антропоніми, які називають міфологічних персонажів водного світу (*Наяда, Нереида*); в) урбанонім (*Трехпрудный переулок*).

Прикметники з водною семантикою: *болотный, влажный, водный, глубокий, ключевой, ледяной, морской, озерный, океанский, пенный, приморский, речной, родниковый, синеморской, солоноводный* та ін.

Дієслова зі значенням: а) руху води (*капать, литься, омывает, плескать, струиться, течь, хлынуть* та ін.); б) дії води в прямому значенні (*вскипать, журчат, голубеть, закипать, обмелеть, стыть, таять* та ін.) та в переносному (*ждать, лепетать, курчавиться, любить, отвечать, стонать, шептать* та ін.); в) дії, які здійснює людина у воді (*купаться, крестить, нырять, плыть, полоскать, тонуть, упасть* та ін.); г) дії, які здійснює людина з водою (*взбрызнуть, зачерпнуть, лить, напоить, пить, хлебнуть, приносит* та ін.).

У підрозділі 3.2. «Поняттєвий компонент концепту “вода”» студійовано лексикографічні, ідеографічні й енциклопедичні смисли досліджуваного концепту.

Спираючись на думку науковців (А. Я. Гуревич, В. В. Жайворонок, В. А. Маслова, Ю. С. Степанов), визнаємо концепт «вода» універсальною категорією культури, багатозначним символом, що належить свідомості всього людства, уналежнюємо його до тематичної групи «природа». За словниковими дефініціями «вода», з одного боку, постає як *рідина, водний простір, напій*,

з іншого, – сльози, порожні міркування, те, що не цінується, прозорість дорогоцінного каменю; перебуває в синонімічному ряду зі словами *волога, водиця, біле вугілля, багатослів'я*; протиставляється *суші*; є обов'язковим компонентом багатьох технологійних процесів (виробництво харчових продуктів, ліків тощо); взаємодіє з концептом «вогонь».

Розглянуті тлумачення лексеми «вода» в російській мовній картині світу засвідчують, що поняттєвий компонент концепту являє собою синтез словникових й енциклопедичних смислів. Указані шари поняттєвої інформації концепту не спростовують, а навпаки, доповнюють і збагачують один одного.

У підрозділі 3.3. «**Ціннісний компонент концепту “вода”**» опрацьовано культурно значущі та етноспецифічні особливості водної стихії, які втілені в поезії А. Ахматової і М. Цветаєвої. Окреслено такі кореляції:

1) «вода» – «життя», у межах якої хід людського життя уособлено рухомою водою і вербалізовано репрезентантами *волны, отлив, поток, прибой, река* та ін. (А. Ахматова: «*Я шла, как в глубине морской... / И встретитъ я была готова / Моей судьбы девятый вал*» [т. 1, с. 272]; М. Цветаєва: «...бил / Бурной жизни кипучий **поток**» [т. 1, с. 594]). У М. Цветаєвої ця кореляція передає ідею сотворіння світу («*Первый ларь – / Вся земля / С синими морями...*» [т. 2, с. 74]), безкінечності життя («...*тише, век мой громкий! / За меня **потоки** – и потомки*» [2, с. 294]) та його трагічності в певний період життя авторки («*Обернулись прорехами все **морья!** / ...Обернулось нам **море – мелью***» [т. 2, с. 308]);

2) «вода» – «смерть», яку втілено поетесами в таких значеннях води:

– небезпека (А. Ахматова: «*Была в Неве **высокая вода,** / И наводненья в городе **боялись***» [т. 1, с. 50]; М. Цветаєва: «*Буйны, злы морские хляби*» [т. 1, с. 383]);

– лихо (А. Ахматова: «*Перед этим горем гнутся горы, / Не течет великая река*» [т. 1, с. 196]; М. Цветаєва: «*Горе ты горе, – соленое море! / Ты и накормишь, / Ты и напоишь, / Ты и закружишь, / Ты и заслужишь!*» [т. 1, с. 441]);

– межа смерті (А. Ахматова: «*Хочешь мне сказать по секрету, / Что уже миновала **Лету** / И иною дышишь весною*» [т. 1, с. 321]; М. Цветаєва: «...*За попустороннюю границу: / К Стиксу!*» [т. 2, с. 232]);

– смерть, як-от самогубство (А. Ахматова: «*О глубокая вода / В мельничном пруду, / Не от горя, от стыда / Я к тебе приду. / И без крика упаду*» [т. 2, с. 19]; М. Цветаєва: «*Когда ж в пруду она исчезла / И успокоилась вода / Он понял – жестом злого жезла / Ее колдун увлек туда*» [т. 1, с. 24]);

– могила (А. Ахматова: «*Отстояли нас наши мальчишки. / Кто в болоте лежит, кто в лесу*» [т. 2, с. 48]; М. Цветаєва: «– *На дне она, где ил: / И водоросли... Спать в них / Ушла...*» [т. 2, с. 199]);

– місце перебування нечистої сили (А. Ахматова: «*У пруда русалку кликаю, / А русалка умерла*» [т. 1, с. 37]; М. Цветаєва: «*А по мне – хоть дно морское! / Пусть сам **черт** меня заест!*» [т. 1, с. 446]);

3) «вода» – «час», яку виокремлено на ґрунті універсальної ідеї руху (плинності) часу як води (А. Ахматова: «*Я в беспмятстве дней забывала*

теченье годов» [т. 1, с. 283]; М. Цветаєва: «*По Оке минувшее плывет»* [т. 1, с. 164]).

Поетеси також ототожнюють *кров з водою*. Це співвідношення ґрунтується на універсальній властивості обох текти, протікати (М. Цветаєва: «...*собственная кровь под кожей – Стиксом!*» [т. 2, с. 175]) та асоціації: як спрагливий жадібно випиває воду, так і останній вірш «випив» кров у творця (А. Ахматова: «*Струятся по белой бумаге, / Как чистый источник в овраге. ... / Но это!.. по капельке выпило кровь, / Как в юности злая девчонка – любовь, / И, мне не сказавши ни слова, / Безмолвием сделалось снова»* [т. 1, с. 279]).

Окрім крові, з водою співвіднесені *сльози* через їхню спільну здатність текти (А. Ахматова: «*И только слезы рады, / Что можно долго течь»* [т. 1, с. 270]; М. Цветаєва: «*Слезы светлые текут»* [т. 3, с. 203]), литися (М. Цветаєва: «*Не гляди, что слезы льются: / Вода – может статься!*» [2, с. 110]), струменіти (А. Ахматова: «*Еще не замер смех, струятся слезы»* [т. 1, с. 264]), на основі позначення сакральної характеристики (М. Цветаєва: «*Слезы, слезы – живая вода!*» [т. 1, с. 403]), сумісних властивостей (А. Ахматова: «*Но забыть мне не дано / Вкус вчерашних слез»* [т. 1, с. 268], *Словно я свои же рыдания / Из чужих ладоней пила»* [т. 1, с. 217]) та в значенні великої кількості чого-небудь (М. Цветаєва: «*море слез»* [т. 2, с. 346]).

Не менш важливим є відображення ціннісних і сакральних властивостей води в авторських світах поетес. Зокрема, для М. Цветаєвої та А. Ахматової вода пов'язана з Богом, вона використовується в хрещенських і вінчальних обрядах, у магічних ритуалах, має цілющі властивості. З іншого боку, вірші підтверджують практичну значущість води для російського народу в домашньому господарстві, воду використовують як напій, а також вона важлива для конкретних представників морських професій (моряків, рибалок). Окрім цього, вода має свою особливу значущість: для А. Ахматової в плескоті води полягає приємний спогад про Азію, а для М. Цветаєвої вода символізує вічність. Отже, в А. Ахматової індивідуальне сприйняття води пов'язане з емоційним складником, а в М. Цветаєвої, виходячи з символу вічності, – з філософським уявленням.

У підрозділі 3.4. «**Образний компонент концепту “вода” в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої**» досліджено емоційно-чуттєвий та образно-метафоричний зміст концепту.

Візуальна репрезентація концепту «вода» дає підстави стверджувати, що для зображення водних об'єктів як пейзажних елементів поетеси загалом використовують однакові кольоропозначення (*синий (сапфировый), голубой, зеленый (изумрудный), серый (седой), белый (серебристый), черный (темный)*), для передавання душевного стану колірна палітра води різна (*голубой, изумрудный, серый, ржавый, темный* – в А. Ахматової, *сизый, перламутровый* – у М. Цветаєвої), для візуалізації війни авторки зафарбовують дощ і річки *красным (румянистым, малиновым)*, а також *черным* (А. Ахматова) кольорами. Водночас простежено розбіжність тлумачень колірною подання акваобразів мисткинями. Для А. Ахматової «*синяя скатерть воды»* [т. 1, с. 58] уособлює спогади про минуле, «*голубые воды Ганга»* [т. 2, с. 56] втілюють Індію, «*зеленое*

море» [т. 2, с. 104] символізує втрачений рай, *«зеленая волна»* [т. 1, с. 129] – мрію та молодість. Для М. Цветаєвої *«голубые воды»* [т. 2, с. 302] є символом батьківщини, *«синяя Ока»* [т. 1, с. 162] – дитинства, *«темная река»* [т. 2, с. 116] – смерті, *«темная вода»* [т. 1, с. 522] – невідомості. Окрім кольору, до зорових характеристик води в А. Ахматової додано чистоту, прозорість, здатність віддзеркалювати предмети, каламутність, бруд, у М. Цветаєвої – лише прозорість.

Звукову репрезентацію концепту «вода» насамперед здійснено через олюднення водних об'єктів, що є відлунням язичницького поклоніння наших пращурів водній стихії. У поезії М. Цветаєвої *дождь, море, река, ручей* здатні говорити; *река, ручей* – шепотіти; *вода, волны, струи фонтана* – лепетати; *вода, Влтава, Волга* – стогнати, вити. В ідіолекті А. Ахматової, як і у М. Цветаєвої, *вода* може шепотіти, *струи* – лепетати, крім цього, *дожди, льдины* – дзвеніти; *вода, струи* – співати; *Дон, озеро, канал* – бути тихими та спокійними, а *водопады* взагалі мовчати.

Поетеси використовують звукову характеристику води для зображення музики. А. Ахматова прямо ототожнює музику з *водоємом* через їхню спільну спроможність дзвеніти. М. Цветаєва уподібнює музику *воде* опосередковано, через мовлення, на основі здатності музики й мовлення литися, та порівнює звук рухомої води зі звучанням скрипки, флейти, барабану.

Ідея схожості мовлення, яке ллється, зі струменями води властива обом авторкам (А. Ахматова: *«Голос – лепет лазоревых струй»* [т. 2, с. 6]; М. Цветаєва: *«Слова твои – струи»* [т. 1, с. 92]). У поезії М. Цветаєвої виявлено порівняння *льющейся речи* та *льющейся воды*, і навпаки *поток воды* уособлює поетесу та її мовлення (*«Поэт, ... / Сопровождающий поток! / Или поток, плечом пловца / Сопровождающий певца? / ...где поток – / Там и поэт»* [т. 2, с. 343]).

Примітним є ототожнення М. Цветаєвою ліричної героїні та океанської мушлі через здатність голосоутворення першої і відображення навколишньої багатоманітності звуків другою: *«...я только / Раковина, где еще не умолк океан»* [т. 1, с. 285].

Тактильна репрезентація концепту «вода» можлива завдяки фіксації її температурного стану. У поезії М. Цветаєвої холодною є *вода* загалом та *вода реки, колодца, пучины*. У творах А. Ахматової температурний діапазон води різноманітніший: *море, волны моря* – теплі; *морская* та *питьевая вода* – прохолодні; *вода, дождик* – холодні; *вода, лед, Нева, пена* – крижані. Крім цього, температуру води зафіксовано зорозово: обидві поетеси зобразили *застывшую воду*, М. Цветаєва додатково – *замерзший колодец*, А. Ахматова – *застывшие каналы*.

Просторова репрезентація концепту «вода» в ідіостилях авторок здебільшого збігається. З одного боку, поетеси реалізують просторові характеристики води узагальнено за допомогою лексем *вода, море, океан, река* (М. Цветаєва) та *море, озеро, река* (А. Ахматова). З іншого, названо конкретні гідроніми, які служать біографічними путівниками (*Москва-река, Ока, Сена, Волга*, урбанонім *Трехпрудный переулоч* – у М. Цветаєвої, *Днепр, Москва-река, Нева* – в А. Ахматової), конкретизують місце дії (*Дон, Дунай, Нева, Нил, Стикс,*

Тура та ін. – у М. Цветаєвої; *Балтийское море, Днестр, Мазурские болота, Нева* – в А. Ахматової). Окрім того, гідронім *Нева* в поезії А. Ахматової отримав найбільшу експлікацію, ставши домінантою Петербургу, географічною координатою, елементом пейзажу, «супутницею» особистих драм ліричної героїні, символом очищення, часу, забуття. М. Цветаєва, своєю чергою, неодноразово зображає річку *Дон*, яка в її творах символізує Русь, та *Оку*, що уособлює дитинство авторки. *Море, океан, река, ручей* (у М. Цветаєвої) і *берег моря, взморье, Ахерон, Лета, мыс Фиолент* (у А. Ахматової) постають символом певної межі, кордону між «своїм» і «чужим». Лише в мові творів А. Ахматової просторовим орієнтиром водних об'єктів обрано певний топооб'єкт без будь-якого прив'язування до конкретної території («*В последний раз мы встретились тогда / На набережной...*» [т. 1, с. 50], «*Все на камне у моря сижу*» [т. 1, с. 132] та ін).

Ольфакторна репрезентація концепту «вода» в досліджуваному поетичному дискурсі властива лише репрезентантам концепту *река, море* та передана опосередковано: у М. Цветаєвої через запах волосся («...*пахнуло – Нилом / от моих волос*» [т. 1, с. 336]) і запах Англії як морської держави («*Пахнуло Англией – и морем*» [т. 1, с. 522]); в А. Ахматової через специфічний аромат морепродуктів («...*пахли морем / На блюде устрицы во льду*» [т. 1, с. 47]), різкий запах корабельного канату («*Крепкий запах морского каната / Задрожавшие ноздри обжег*» [т. 1, с. 90]), запах вітру з моря («...*вольно дышит город / Приморским ветром свежим и соленым*» [т. 2, с. 60]).

Репрезентацію концепту «вода» на основі смакових якостей переважно реалізовано через значення «вода» – «напій». Зокрема, в А. Ахматової завдяки лексемам *глоток, пить, отравить, колодезный, чистый* об'єктивовано як питну, так і непитну якості води, а через лексеми *соленый, несоленый* – смак морської води. Цікаво, що контексти «*Не будем пить из одного стакана*» [т. 1, с. 52], «*Мне бы невской воды глоток*» [т. 1, с. 147] презентують метафоричне використання концепту «вода», непряме називання розлуки та бажаного повернення до рідних серцю місць, а контекст «*Угощу... колодезной чистой водой*» [т. 2, с. 74] перегукується з фольклорними традиціями зустрічі гостей, побудовано на прямому значенні «напоїти водою». Образ розбитого кохання втілює «*отравленная вода родника*» [т. 1, с. 255].

М. Цветаєва, своєю чергою, з одного боку, позиціонує воду як цінність – напій, що тамує спрагу («*Стакан воды во время жажды жгучей: / – Дай...*» [т. 1, с. 548]), а з іншого, – як щось повсякденне, що зазвичай використовують у господарстві («*Что еда! / Блюдо вечно блюдо / И вода всегда вода*» [т. 1, с. 117]). М. Цветаєва наділяє воду лише солоним смаком. Примітною в поетеси є асоціація «*имя – ключевой, ледяной, голубой глоток*» [т. 1, с. 288], у якій разом об'єктивована питна, температурна й колірні характеристики концепту.

Образно-метафоричну характеристику концепту «вода» склали порівняльні та метафоричні конструкції, до складу яких входить ім'я концепту та його лексичні репрезентанти.

В основі порівняння концепту «вода» і його репрезентантів із предметами та явищами навколишньої дійсності й, навпаки, порівняння різних предметів, явищ з водою лежать як спільні (рух, колір, звук, відчуття), так і відмінні перцептивні ознаки (в А. Ахматової – чистота (прозорість), смак, температура, аромат, у М. Цветаєвої – зовнішня схожість).

І в А. Ахматової, і в М. Цветаєвої «вода» здебільшого виступає як об'єкт порівняння: з водою та її ознаками порівняно образ ліричного суб'єкта і його характеристики (*душа, тело, руки, глаза, румянец, уста, голос, кудри, косы, слова, стихи*), абстрактні поняття (*жизнь (дни, годы, дорога), время, любовь, счастье, ум, молчание*), світ природи (*туман, облака, солнце, цвет черемухи*), звуки різного походження (*шум деревьев, «шепот» беды, музыка, звуки клавиш, звон часов, шёпот разговора*), а також різні предмети (*зеркало, стекла, занавес*).

Наприклад, в А. Ахматової: *«Жизнь светла, как горный ручей»* [т. 1, с. 258], *«Молчание арктическими льдами»* [т. 1, с. 265], *«Меня, как реку, / Суровая эпоха повернула»* [т. 1, с. 263], *«А на закат наложен белый траур черемух, / что осыпался мелким / Душистым, сухим дождем...»* [т. 1, с. 189], *«Она (музыка. – М. Жадлун)... / ...пела словно первая гроза»* [т. 1, с. 284]; у М. Цветаєвої: *«Очи – два пустынных озера»* [т. 1, с. 476], *«Моим стихам, написанным так рано, / ...Сорвавшись, как брызги из фонтана»* [т. 1, с. 178], *«С умом, пронзительным, как лед»* [т. 3, с. 14], *«Это струйкой льется в щели / Лунной ночи колдовство»* [т. 1, с. 74], *«По клавишам – уже летят! / Гремят вскипающие звуки, / Как водопад»* [т. 3, с. 12].

Саму ж воду та її репрезентанти як суб'єкти зіставлення порівняно з людиною (*слезами, руками*), із тваринами (*зверями, змейками, выменем*), зі світом природи (*небом*), з абстрактними поняттями (*смертью, временем*), з дорогоцінними каменями (*алмазом, сапфиром*), з дорогоцінним металом (*золотом*), з дарами моря (*жемчужом*), із приміщенням (*спальней*) та його атрибутами (*зеркалом, простыней*), з фарбою / кольором (*синькой, смолью*).

Наприклад, в А. Ахматової: *«Как слезы, струится подтаявший снег»* [т. 1, с. 203], *«...расплавленным алмазом / Сияют лужи»* [т. 1, с. 182], *«...море. / Серебряное – страшное, как смерть»* [т. 2, с. 74], *«Без фонарей как смоль был черен невский вал...»* [т. 1, с. 272]; у М. Цветаєвої: *«Сизые воды в снег сбиты, / На голос воют. Рвут пасти – / Что звери»* [т. 1, с. 251], *«Голубые, как небо, воды»* [т. 1, с. 352], *«Море синее вдали, как огромный сапфир»* [т. 1, с. 79], *«Вода – глаже простынь!»* [т. 2, с. 229], *«Синь то водная – что синькой подсинена!»* [т. 3, с. 237].

Окрім порівнянь з «водним» компонентом, в ідіюстиях А. Ахматової та М. Цветаєвої були розглянуті й «водні» метафори. Багатоманіття цих метафор у віршованих творах поетес дало змогу виділити як спільні сфери поетичних світів, так і відмінні. До спільних належать:

– природні явища (А. Ахматова: *«струился мороз»* [т. 1, с. 233], *«плыл туман»* [т. 1, с. 84]; М. Цветаєва: *«расплескался небосвод»* [т. 1, с. 218], *«облачко выплыло ... кануло»* [т. 1, с. 218]);

– рослинний світ (А. Ахматова: *«кровлю кровью залил мак»* [т. 1, с. 219]; М. Цветаєва: *«водопад зерна»* [т. 2, с. 297], *«разливы листовенные»* [т. 2, с. 148]);

– тваринний світ (А. Ахматова: «*волны расчесанных грив*» [т. 1, с. 26], «*плеск широких крыл*» [т. 1, с. 137]; М. Цветаева: «*руки **тонули** в песьей шерсти*» [т. 1, с. 283], «*орла **плеск** крыл*» [т. 3, с. 19]);

– акустичний образ чого-небудь (А. Ахматова: «*песни голос **плыл***» [т. 2, с. 51], «*с колоколенки звуки **текли***» [т. 1, с. 53]; М. Цветаева: «***плещет** через край звук*» [т. 1, с. 573], «***волны** колоколов*» [т. 1, с. 293]);

– світловий вияв чого-небудь (А. Ахматова: «*лучи луны **разлились***» [т. 2, с. 8], «*полумрак **струится** голубой*» [т. 1, с. 60]; М. Цветаева: «***реки** света **струятся** зигзагами*» [т. 1, с. 23], «*луна **омывала** паркет молочной и ровной волной*» [т. 1, с. 109]);

– ольфакторний вияв чого-небудь (А. Ахматова: «***волны** фимиама*» [т. 1, с. 227], «*от роз **струится** запах сладкий*» [т. 1, с. 70]; М. Цветаева: «*запахи **хлещут***» [т. 3, с. 58], «*в волнах душистых тубероз*» [т. 1, с. 56]);

– візуальний вияв кого-, чого-небудь (А. Ахматова: «*вижу: парус близко **полощется***» [т. 1, с. 126], «*город в мраке небывалом **тонет***» [т. 2, с. 50]; М. Цветаева: «*монашки **потекут** к обедне*» [т. 1, с. 160], «*когда же **вынырнет** старый домик наш!*» [т. 1, с. 160]);

– образ ліричного суб'єкта (А. Ахматова: «*сквозь черные ресницы / Дарьяльских глаз **струился** нежный свет*» [т. 1, с. 205], «***пила** я аромат и счастье и покой*» [т. 2, с. 5]; М. Цветаева: «***водоворот** волос*» [т. 1, с. 244], «*румянец **струится** вдоль щек*» [т. 1, с. 110]);

– атрибути ліричного суб'єкта (А. Ахматова: «***море** обрезающих воланов и шляп*» [т. 2, с. 89]; М. Цветаева: «*платья шелковые **струи***» [т. 1, с. 202], «***всплеск** одежд*» [т. 2, с. 126]);

– почуття та відчуття ліричного суб'єкта (А. Ахматова: «***страх** в душейной кухне **плещется** водою*» [т. 1, с. 162], «*с **каплей** жалости твоей иду*» [т. 1, с. 231]; М. Цветаева: «*большое чувство **таяло** в душе*» [т. 1, с. 218], «***страсти** хлебнув*» [т. 2, с. 102]);

– абстрактні поняття:

– життя (А. Ахматова: «*трудовая жизнь **течет***» [т. 2, с. 55]; М. Цветаева: «***хлещет** жизнь*» [т. 2, с. 315], «*жизнь **тонет***» [т. 3, с. 18]);

– час (А. Ахматова: «*эпоха **выплывает***» [т. 1, с. 205], «***протекут** полчаса*» [т. 1, с. 297]; М. Цветаева: «*в **буре** дней*» [т. 1, с. 464], «***капельки** времени*» [т. 1, с. 328]);

– творчість (А. Ахматова: «***струятся** по белой бумаге*» (вірші) [т. 1, с. 279], «***по** капельке **выпило** кровь*» (поетичне натхнення) [т. 1, с. 280]; М. Цветаева: «*бушующее **море** строк*» [т. 2, с. 235], «***хлещет** стих*» [т. 2, с. 315]).

До відмінних сфер поетизації належать: міста на водних об'єктах («*Венеция **дождей***» [т. 1, с. 307], «*город **плыл** по Неве или против теченья*» [т. 1, с. 311]) та пам'ять («***всплываешь** ты со дна погибших лет*» [т. 1, с. 205]; «*прапамять в сознание раскаленной лавой **текла***» [т. 1, с. 217]) – в А. Ахматової, внутрішні елементи будівлі («*коридоры: домов **каналы** ... домов **притоки***» [т. 3, с. 118], «***водопады** занавеса*» [т. 2, с. 204]) – у М. Цветаєвої.

Найбільший метафоричний потенціал у творах А. Ахматової отримують дієслівні метафори *струиться*, *плывть* та іменна *волна*, спільною для яких є ідея

руху. У віршах М. Цветаєвої високий рівень лексичної сполучуваності спостережено в іменників *волна, ливень, ручей*. Дієслівних метафоричних перенесень небагато, кількісно серед них превалюють контексти з такими самими дієсловами, що й у А. Ахматової. Також трапляються прикметникові метафори, проте в обох авторок їх замало.

У поезії А. Ахматової і М. Цветаєвої виявлені еквівалентні («*плеск крыл*», «*ветер струей*» / «*ветра струя*») та близькі за значенням метафоричні перенесення («*в волны волос*» / «*в волнах прически*», «*море воланов*» / «*в море кружев*»).

Досконало володіючи російською мовою, поетеси використовували як загальнономвні метафори з водними компонентами («*тучи плывут*», «*луна плывет*», «*облака плывут*», «*жизнь течет*», «*свет струится*»), які так чи інакше сприяли створенню цілісної картини пейзажу чи образу ліричного героя, так і поетичні, що властиві загалом російській поезії («*звуки текут*», «*гул моря*», «*капля жалости*» (О. С. Пушкін), «*поток жизни*» (В. Жуковський), «*волна тумана*», «*волны музыки*» (З. Гіппіус), «*текут года*» (А. Бєлий), «*плеск крыл*» (С. Єсенін, Б. Пастернак), «*волны фимиама*», «*аромат струится*» (П. П. Фет), «*море кружев*» (О. Блок).

Вирізняє поезію А. Ахматової та М. Цветаєвої серед інших поетичних систем у репрезентації концепту «вода» створення індивідуально-авторських, цікавих і неочікуваних метафоричних перенесень (в А. Ахматової: «*всплески жуткой беседы*» [т. 1, с. 306], «*судьбы девятый вал*» [т. 1, с. 272], «*по капельке льется апрель*» [т. 1, с. 234], «*напиться пустотой*» [т. 1, с. 216], «*печалью напоила*» [т. 1, с. 28]; у М. Цветаєвої: «*ливни звездные*» [т. 1, с. 334], «*сухолистый потоп*» [т. 2, с. 145], «*пена бального платья*» [т. 1, с. 509], «*вал гордыни*» [т. 2, с. 54], «*заводь дней*» [т. 2, с. 146], «*тысячелетья плещут*» [т. 2, с. 137] та ін.).

У **висновках** узагальнено основні результати дослідження.

Сучасна антропоцентрична парадигма формує нові підходи до аналізу художнього слова. Вивчення індивідуально-авторської картини світу з погляду лінгвокультурології відкриває перспективу дослідження художнього слова як концепту, сформованого на перетині мови, культури та свідомості.

Лінгвокультурологічний опис мовних засобів авторської репрезентації концепту «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої дав змогу структурувати концепт, виокремивши його поняттєвий, ціннісний та образний складники, порівняти репрезентацію концепту «вода» в поетичних дискурсах мисткинь, зіставивши з побутуванням цього концепту в російській мовній картині світу, зокрема в її найвному втіленні.

У процесі дослідження виявлено понад 260 репрезентантів, які об'єктивують водну стихію, серед яких до найчастотніших належать: іменники (*вода, море, река, Нева, волна* – в А. Ахматової; *море, вода, река, волна, пена* – у М. Цветаєвої); прикметники (*ледяной, влажный, невский, морской, приморский* – в А. Ахматової; *морской, глубокий, ледяной, речной, заморский, водный* – у М. Цветаєвої); дієслова (*пить, струится, плывет, выпить, течет, литься* – в А. Ахматової; *пить, литься, течет, плывет, крестить* – у М. Цветаєвої).

Міфологічні й пареміологічні відомості про воду засвідчують її амбівалентний характер. Воду визнають божественним першоелементом, ототожнюють з народженням, жінкою; застосовують у лікувальних, ритуальних і магічних діях; порівнюють з мовленням; вона в пошані; стає засобом характеристики людини, індикатором погоди й урожаю. На противагу цьому водна стихія символізує несвідоме; вороже сприймається людиною; співвідноситься із кров'ю, загробним світом, нечистю. Стихія води, як і вогню, існує у двох утіленнях – «живому» і «мертвому».

Вивчення російської поетичної картини світу ХХ ст. засвідчило, що образ води та її репрезентанти фігурують у творах багатьох авторів, і це робить водну стихію поетичною константою. Семантика концепту «вода» у віршованих текстах відображає архетипічний, фольклорно-міфологічний зміст концепту, індивідуальний когнітивний досвід творця, унаслідок чого «вода» та її лексичні репрезентанти отримують різноманітне художнє переосмислення.

Поняттєвий компонент досліджуваного концепту склали його найістотніші денотативні ознаки. Етимологія та тлумачення лексеми «вода» доводять, що вона є багатозначною, має складну семантичну структуру та синонімічні й антонімічні зв'язки з іншими словами. Енциклопедичні відомості про воду акцентують її практичне застосування. У межах російської культури концепт «вода» і концепт «вогонь» є бінарними.

Ціннісний компонент концепту «вода» становлять культурнозначущі й етноспецифічні смисли водної стихії, які відтворено в ідіостилі А. Ахматової та М. Цветаєвої кореляціями «вода» – «життя», «вода» – «смерть», «вода» – «час», співвідношенням крові й сліз з водою та відображенням ціннісних і сакральних властивостей води. Загалом у мові творів поетес репрезентація ціннісного складника концепту «вода» є тотожною.

Образний компонент концепту «вода» склали його зорові, звукові, тактильні, просторові, ольфакторні, смакові та образно-метафоричні характеристики.

Візуальна репрезентація концепту «вода» засвідчила, що колірна палітра води у віршах А. Ахматової та М. Цветаєвої використана не лише для опису водної стихії як елемента природи, але й для позначення почуттів та емоцій ліричного героя, змалювання війни та індивідуальної символізації.

Звукова репрезентація концепту «вода» продемонструвала, що завдяки «звучанню» вода, з одного боку, втілює спокій, статику, з іншого – рух, бурю. В обох поетес наявна ідея порівняння мовлення з водою. Через слухову характеристику водних об'єктів авторки передають внутрішній стан героїв, звучання музики, процес написання віршів. Творчині використовують різні дієслова для «озвучення» води, повторюваними є лише *шептать* і *лепетать*.

Тактильна репрезентація концепту «вода» в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої зафіксувала температурний стан води. У М. Цветаєвої зображена лише холодна вода, температурний діапазон концепту «вода» в поезії А. Ахматової значно ширший, його подано не лише через опис різних характеристик самої води (*теплая, прохладная, холодная, ледяная* та ін.), але й таких природних явищ, як *дождик, ливень, лед, иней*.

Просторова репрезентація концепту «вода» у творах А. Ахматової та М. Цветаєвої сприяла виявленню просторових маркерів водної стихії, серед яких великі водні території; конкретні гідроніми; водний простір як межа між «своїм» і «чужим». Спільним для поетес є згадування у віршах тих чи тих водних об'єктів, з якими пов'язано чимало подій та переживань у їхньому житті (річки *Днепр, Нева* – для А. Ахматової та *Дон, Москва-река, Ока* – для М. Цветаєвої).

Особливість ольфакторної репрезентації концепту «вода» визначена тим, що в поетичному доробку А. Ахматової та М. Цветаєвої не виявлено прямої нюхової характеристики концепту. Запах, що відсилає до водних об'єктів, завжди чимось опосередкований (запахом волосся, ароматом морепродуктів та ін.).

Репрезентація концепту «вода» на основі смакових якостей дає змогу стверджувати, що обидві поетеси позиціонують воду як щось життєво важливе для людини, і в цьому разі в М. Цветаєвої чітко позначена опозиція «важливе» / «неважливе» щодо води як напою. Відмінними в ідіостилях поетес є конкретні смакові характеристики, але це стосується лише морської води (*соленая / несоленая* – у М. Цветаєвої, лише *соленая вода* – в А. Ахматової), що можна пояснити особливим ставленням авторок до моря та його роллю в житті кожної.

Образно-метафоричну характеристику концепту «вода» в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої представлено порівняльними та метафоричними конструкціями.

Поетеси досить активно використовують порівняльні конструкції з «водним» компонентом, за допомогою яких створюють яскраві образні характеристики як самої води, де репрезентант концепту «вода» виступає суб'єктом порівняння, так і ліричного героя, навколишнього світу, абстрактних понять тощо (об'єкт порівняння). Мисткині об'єктивують спільні ознаки, що властиві воді (рух, колір, звук), і відмінні характеристики (чистота (прозорість), смак, температура – в А. Ахматової; зовнішня схожість – у М. Цветаєвої).

«Водні» метафори в поезії А. Ахматової та М. Цветаєвої засвідчують, що авторки за допомогою різноманітних репрезентантів концепту «вода» образно зображають природні об'єкти, рослинний та тваринний світ, акустичний, світловий, ольфакторний та зоровий вияви кого-, чого-небудь, образ ліричного суб'єкта, його атрибути та здатність відчувати й переживати різні почуття, абстрактні поняття (життя, час, творчість). Вони використовують як загальнономовні «водні» метафори, поетичні, властиві загалом російській поезії, так і створюють індивідуально-авторські, які виступають певним маркером їхніх поетичних систем.

Опис мовних засобів авторської репрезентації стихії «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої дав змогу розкрити ті знання, які приховані за мовним знаком і які передають усно й письмово з покоління в покоління, відображаючи російську (ширше – східнослов'янську) мовну картину світу, а також суто індивідуальне сприйняття водної стихії авторками.

Концепт «вода» посідає важливе місце в концептосферах обох поетес, про що свідчить його широка репрезентація.

Перспективу дослідження концепту «вода» у творчому доробку А. Ахматової та М. Цветаєвої вбачаємо у вивченні їхніх прозових творів для пошуку нових ідей і трактувань водної стихії. Крім того, актуальним є порівняльний опис інших природних стихій («земля», «небо», «вогонь») у поетичних світах А. Ахматової та М. Цветаєвої.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ТЕМИ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Жадлун М. И. «Вода – Смерть» как компонент семантического наполнения концепта «вода» в идиостилях М. Цветаевой и А. Ахматовой. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Лінгвістика*: зб. наук. праць. Вип. XVIII. Херсон, 2013. С. 93–97.
2. Жадлун М. И. Воплощение идеи «вода – время» в поэзии М. Цветаевой. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2015. Вип. 72. С. 80–83.
3. Жадлун М. И. Имена собственные как репрезентанты концепта «вода» в поэзии А. Ахматовой. *Лексико-грамматичні інновації в сучасних слов'янських мовах*: IX Міжнародна наукова конференція: матеріали / укладач О. К. Куварова; за ред. Т. С. Пристайко. Дніпро, 2019. С. 69–71.
4. Жадлун М. И. К вопросу о методике анализа лингвокультурного концепта в художественном тексте. *Science and Education a New Dimension. Philology*. VII (58). 2019 Apr. P. 79–84.
5. Жадлун М. И. Лексическая интерпретация звукового восприятия воды в поэзии М. Цветаевой. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2014. Вип. 20. Т. 1. С. 45–50.
6. Жадлун М. И. Лингвокультурная доминанта «вода – сакральная стихия» в поэзии А. Ахматовой и М. Цветаевой. *Мова*. 2021. Вип. 35. С. 92–96.
7. Жадлун М. И. Образ моря в поэме А. Ахматовой «У синего моря». *Лексико-грамматические инновации в современных славянских языках*: VII Международная конференция: материалы / составитель Т. С. Пристайко. Днепропетровск, 2015. С. 45–48.
8. Жадлун М. И. Образ Невы в поэзии А. Ахматовой. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2013. Вип. 19. Т. 1. С. 120–126.
9. Жадлун М. И. Образное представление концепта «вода» в поэзии А. Ахматовой и М. Цветаевой (на примере сравнения и метафоры). *Вісник Дніпропетровського університету. Серія: Мовознавство*. 2015. Вип. 23. Т. 2. С. 28–34.
10. Жадлун М. И. Репрезентация культа воды в русском языке (на материале сборника В. И. Даля «Пословицы русского народа»). *«Вода» в славянской фразеологии и паремологии*: коллективная монография: в 2 т. / науч. ред.: Андраш Золтан, Олег Федосов, Сабольч Янурик. Будапешт, 2013. Т. 1. С. 273–278.
11. Жадлун М. И. Свето-цветовое представление водной стихии в идиостиле А. Ахматовой. *Материалы II форума молодых исследователей-русистов*

в рамках VII Міжнародного фестивалю «Великое русское слово» / сост.: Л. А. Петрова, Е. Н. Степанов. Одеса, 2014. С. 180–183.

12. Жадлун М. І. Семантика концепта «вода» в поезії М. Цветаєвої. *Русский язык: исторические судьбы и современность*: V Міжнародний конгрес дослідників російського мови: Труды и материалы. Москва, 2014. С. 422–423.

13. Жадлун М. І. Семантика образу пруда в поезії М. Цветаєвої. *Лексико-граматичні інновації в сучасних слов'янських мовах*: X Міжнародна наукова конференція: матеріали / укладання і загальна редакція проф. Т. С. Пристайко. Дніпро, 2021. С. 57–59.

14. Zhadlun M. Importance linguo culturelle des concepts nationaux. *Langues, Sciences et Pratiques*: Livret des résumés du 4ème Colloque International Francophone en Ukraine. Lviv, 2021. P. 170–171.

АНОТАЦІЯ

Жадлун М. І. Лінгвістичні засоби авторської репрезентації стихії «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.02 – російська мова. – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 2021.

Дисертацію присвячено комплексному описові мовних засобів авторської репрезентації стихії «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої. Дослідження мовного вираження однієї із чотирьох першостихій показало, що «вода» належить до тематичного поля «природа», постає універсальною категорією культури, має статус концепту, є фрагментом як наївної, так і мовної моделі світу не лише російської, але й інших національних мов, має широкий спектр лексичних репрезентантів, об'єктивується в різних типах текстів.

Наукова новизна дисертаційної праці полягає в тому, що в ній уперше в русистиці в порівняльному аспекті представлено лінгвокультурологічний розгляд концепту «вода» в поетичному дискурсі А. Ахматової та М. Цветаєвої, унаслідок чого виокремлено поняттєвий, ціннісний та образний компоненти концепту, визначено значущість та місце концепту «вода», а також спільне й відмінне в його поданні в індивідуально-авторських світах поетес.

Дослідження мовних засобів авторської репрезентації концепту «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої дало змогу доповнити наявні інтерпретації водної стихії у межах концептосфер поетес, а також розкрити нові перспективи порівняння концептів двох поетичних світів.

Ключові слова: лінгвокультурологія, концепт, мовна картина світу, поетична картина світу, стихія «вода», концепт «вода», репрезентація, репрезентант, мовні засоби, А. Ахматова, М. Цветаєва.

АННОТАЦИЯ

Жадлун М. И. Лингвистические средства авторской репрезентации стихии «вода» в творчестве А. Ахматовой и М. Цветаевой. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.02 – русский язык. – Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Днепр, 2021.

Диссертация посвящена комплексному описанию языковых средств авторской репрезентации стихии «вода» в творчестве А. Ахматовой и М. Цветаевой. Исследование языкового выражения одной из четырех первостихий показало, что «вода» относится к тематическому полю «природа», считается универсальной категорией культуры, обладает статусом концепта, является фрагментом как наивной, так и языковой модели мира не только русского, но и других национальных языков, имеет обширный спектр лексических репрезентантов, объективируется в разных типах текстов.

Научная новизна диссертационной работы заключается в том, что в ней впервые в русистике в сравнительном аспекте представлено лингвокультурологическое рассмотрение концепта «вода» в поэзии А. Ахматовой и М. Цветаевой, в результате чего выделены понятийный, ценностный и образный компоненты концепта, определена значимость и место данного концепта, а также общее и отличное в его подаче в индивидуально-авторских мирах поэтесс.

Исследование языковых средств авторской репрезентации концепта «вода» в творчестве А. Ахматовой и М. Цветаевой позволило дополнить уже существующие интерпретации водной стихии в рамках концептосфер поэтесс, а также открыть новые перспективы сопоставления концептов двух поэтических миров.

Ключевые слова: лингвокультурология, концепт, языковая картина мира, поэтическая картина мира, стихия «вода», концепт «вода», репрезентация, репрезентант, языковые средства, А. Ахматова, М. Цветаева.

ABSTRACT

Zhadlun M. I. Linguistic Means of the Author's Representation of the Element "Water" in the Works of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva. - Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philological Sciences on specialty 10.02.02 – Russian language. – Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, 2021.

The thesis research is focused on the study of the complex description of language means of the author's representation of the element "water" in the works of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva. Research of the language expression of one of the four basic elements showed that "water" belongs to the thematic field "nature". It acts as a universal category of culture, has the status of a concept, and is a fragment of both naive and linguistic model of the world not only of the Russian but also of other national languages. It has a wide range of lexical representatives and is objectified in different types of texts.

The scientific novelty of the thesis is seen in the fact that a linguistic and cultural consideration of the concept of "water" in the poetry of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva is presented for the first time in a comparative aspect in Russian Studies. It results in the distinguishing of the conceptual, axiological and figurative components of the concept and in determination of the place and significance of the concept in the individual authorial worlds of the poets.

In the first section "Theoretical and methodological principles of studying the linguocultural concept" the theoretical basis of the research is covered: the essence of the term "concept" from the standpoint of philosophy, cognitive linguistics and linguoculturology is considered; views on the structure of the linguocultural concept and its essential features are presented; modern methods of research of the linguocultural concept are considered and individual technique of the analysis of the linguocultural concept in the literary text is suggested; the essence of the concepts of language and poetic picture of the worlds is determined.

The second section "The concept of "water" in the Russian linguistic picture of the world" describes the idea of water and the perception of the water element from both everyday and creative perspectives, reflected in Slavic mythology, folklore, and Russian poetry of the 20th century.

The study of Slavic mythology contributed to the determination of the mythological, ethnolinguistic, symbolic meaning of the concept of "water", conditioned by the specifics of the worldview of ancient human in the early stages of their life.

The study of proverbs and sayings of the Russian people allowed us to identify the naive ideas of people about the water element, namely: its ambivalent nature, axiological and sacred conception.

Paroemias with the component "water" served as an indicator of the national character, mentality and axiological guidelines (orientating points) of the Russian.

Addressing the poetic context of the Russian linguistic picture of the world of the 20th century proved that the water element is a constant of Russian poetry.

The third section "Means of the author's representation of the concept of "water" in the poetry of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva" outlines the range of representatives of the concept of "water". There is also a detailed description of the content of conceptual, axiological and figurative components of this concept from the standpoint of interpretation of the author's language means of expression.

The content of the conceptual component of the concept of "water" includes lexicographic, ideographic and encyclopedic information.

The content of the axiological component of the concept of "water" consists of distinguishing the following semantic oppositions correlations: "water" – "life", "water" – "death", "water" – "time". It also consists of correspondence of blood and tears with water and of defining axiological and sacred properties of water in the author's world pictures of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva.

The content of the figurative component of the concept of "water" involves the distinguishing the emotional-sensory components and figurative and metaphorical components of the concept.

The study of language means of the author's representation of the concept of "water" in the works of A. Akhmatova and M. Tsvetaeva allowed to enhance the existing interpretations of the water element within the conceptspheres of the poets, as well as to open up new perspectives for comparing the concepts of two poetic worlds.

Keywords: linguoculturology, concept, language picture of the world, poetic picture of the world, element "water", the concept of "water", representation, representative, A. Akhmatova, M. Tsvetaeva.

Жадлун Маргарита Ігорівна
Лінгвістичні засоби авторської репрезентації
стихії «вода» у творчості А. Ахматової та М. Цветаєвої
Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.02 – російська мова

Відповідальний за випуск:
доктор філологічних наук, професор,
завідувачка кафедри загального та
слов'янського мовознавства
Пристайко Тамара Степанівна
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

Підписано до друку 12.10.2021. Формат 60×84/16.
Папір офсетний. Ум. друк. ар. 1,0. Тираж 100 прим.
Зам. № 53

Надруковано ФОП Сова Д. І.
Дніпропетровська обл., Дніпропетровський р-н, с. Дослідне, 42/102
Свідоцтво ДК №4129 від 29.07.2011
e-mail: eprint000@gmail.com